

**יחס פועל ובעה"ב**

**א. הגרצ"ש, ארץ הצבי כט**

עוד יש לפרש באופן אחר דפליגי [בעניין חיוב לשלם אתגן זונה לערוה] בנוגע להגדרת חיוב תשלומין דשכירות פועלים, וס"ל דאינה התחייבות מדעת, אלא חיוב ממון שהטילה התורה עליה דבעה"ב לשלם שיווי הפעולה לפועליו, ואפילו לא הסכים לזה הבעה"ב ולא התחייב את עצמו כלל.

**יחס עבד-פועל – ג' שיטות: עבד, אינו עבד, קרוב לעבד**

**ב. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת בבא מציעא פרק ו הלכה ב**

מתני' השוכר את האומנין וחזרו בהן ידן לתחתונה אם בעל הבית חזר בו ידו לתחתונה כל המשנה ידו לתחתונה וכל החוזר בו ידו לתחתונה: גמ' רב אמר [ויקרא כה נה] כי לי בני ישראל עבדי אין ישראל קונין זה את זה. א"ר יוחנן עבד עברי היא מתני'. על דעתיה דרב בין פועל בין בעל הבית יכול לחזור בו על דעתיה דרבי יוחנן פועל יכול לחזור בו ולא בעל הבית:

**ג. רידב"ז מסכת בבא מציעא פרק ו הלכה ב**

רב אמר כי לי ב"י עבדים אין ישראל קונין זה את זה. פי' דהאזהרה הוא שלא ימכר ישראל לישראל, וכשם שמוזהר ישראל שלא למכר לישראל חבירו בעבד כן מוזהר הישראל השני שלא יקנה ישראל לעבד, ושניהם מוזהרים הקונה והמוכר דאזהרה הוא דאין ישראל קונין זה את זה. ואין האזהרה על המקנה יותר מן הקונה והברייתא דריב"ז במס' קידושין דף כ"ב ע"ב דדרש עבדי הם ולא עבדים לעבדים האזהרה הזאת על שניהן דאין ישראל קונין זה את זה. וע"ז פליג ר"י ואמר דאינו כן אלא עבד עברי הוא מתניתא, דהברייתא דדרשה "עבדי הם" ולא עבדים לעבדים" הוא אזהרה על עבד עברי שאסור לו למכור א"ע בע"ע, אבל הישראל הקונה אינו עובר באזהרה זו דלי ב"י עבדים. וע"ז מסיק ע"ד דרב בין פועל בין בעה"ב יכול לחזור בו. וע"ד דר"י פועל יכול לחזור בו ולא בעה"ב:

**ד. רבינו מאיר, מובא בתשובות מיימוניות קנין סימן לא**

פועל יש לו דין עבד עברי דמהאי טעמא אמרינן פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום דילפינן לה מעבד עברי דיוצא בגרעון כסף דכל קולי דעבד עברי יהיבנן לפועל מק"ו השתא ע"ע דעבד איסורא ועבר על כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים וגופו קנוי מקילין ביה כ"ש פועל

**ה. ערכין כט ע"א**

אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך

**ו. קידושין יז ע"א**

אמר מר "יכול אפילו חלה [חייב להשלים שנותיו]? ת"ל 'ובשביעית יצא [מכל מקום]'". אפילו חלה כל שש? והתניא "חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים, חלה כל שש חייב להשלים!" אמר רב ששת: בעושה מעשה מחט.

**ז. דברים טו: יח**

לא יקשה בעיניך בשלחה אתו תפשי מעמך פי משנה שכיר שכיר עבדך שש שנים...

**ח. ישעיהו טז: יד**

ועתה דבר ד' לאמר בשלש שנים כשני שכיר ונקלה כבוד מואב...

**ט. שו"ע חושן משפט שלג: ג**

התחיל הפועל במלאכה, וחזר בו בחצי היום, חוזר, ואפילו קבל כבר דמי שכירותו ואין בידו לשלם לבעל הבית, יכול לחזור בו והמעות חוב עליו, שנאמר: כי לי בני ישראל עבדים (ויקרא כה, נה), ולא עבדים לעבדים. הגה: ומהאי טעמא אסור לפועל, אפילו מלמד או סופר, להשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית בקבע שלשה שנים (הגה' מרדכי פרק האומנין).

**י. שו"ע חושן משפט סימן שלג: יז**

עוד כ' בס' באר שבע שם דמדברי התוספות פ"ק דב"מ דף י' משמע שמוטר אפי' יותר מג' שנים שכתבו וז"ל "כי לי בני ישראל עבדים" נ"ל דמ"מ מותר להשכיר עצמו, דדוקא ע"ע שא"י לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום עבדי הם. "עכ"ל וגם במרדכי פ' האומנין כ' כדברי התוס':

**יא. ש"ך חושן משפט סימן שלג:טז**  
ופשיטא דהיכא דמותר למכור את עצמו, מותר אפ"ל לשני' הרבה... וא"כ בכה"ג פשיטא נמי דמותר להשכיר עצמו בקבע ליותר משלש שנים דלא גרע ממוכר עצמו כך גלפ"ד:

**יב. חזון איש, חושן משפט, ב"ק כג:ז**  
ויש מקום לומר דכל פועל אפ"ל כשמקנה גופו דינו כשאר פועל, שהרי אין פועל כדין ע"ע שהרי אינו יוצא ביובל, ואין בעה"ב חייב בכסות ומדור שלו, ולא במזונותיו, אלא כפי התנאי והמנהג, ואינו חייב במזונות אשתו ובניו, ומותר לעבוד בו בפרך כשנשכר לכך....

**יג. ספר החינוך מצוה תפב: מצות הענק עבד עברי**  
ונוהגת מצוה זו בזכרים ונקבות בזמן הבית, שאין דין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כמו שכתבתי במה שקדם. ומכל מקום אף בזמן הזה ישמע חכם ויוסף לקח, שאם שכר אחד מבני ישראל ועבדו זמן מרובה או אפילו מועט שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ד'.

**יד. קידושין יז ע"א**  
אמר מר "יכול אפילו חלה [חייב להשלים שנותיו]? ת"ל 'ובשביעית יצא [מכל מקום]'". אפילו חלה כל שש?!" והתניא "חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים, חלה כל שש חייב להשלים!" אמר רב ששת: בעושה מעשה מחט.

**טו. רמ"א חושן משפט שלג:ה**  
ומיהו אינו צריך לשלם להם כל שכרם, רק מה שעשו, וידם על העליונה (טור שם והרא"ש ורש"י ושאר פוסקים ע' ס"ק כ"ה).

**טז. יבמות ע:-**  
האי "תושב ושכיר" דכתב רחמנא בפסח מאי ניהו? אי נימא תושב ושכיר ממש [כלו' עבד עברי], משום דהוה ליה תושב ושכיר איפטר ליה מפסח?! והא קיימא לן גבי תרומה דלא אכיל, אלמא לא קני ליה רביה, הכא נמי לא קני ליה רביה!

**יז. תוספות מסכת בבא מציעא דף י עמוד א**  
כי לי בני ישראל עבדים - נ"ל דמ"מ מותר אדם להשכיר עצמו, דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום "עבדי הם".

**יח. בית יוסף חושן משפט סימן שלג**  
כתב הריטב"א בתשובה (סי' קיז) בשם רבותיו שלא אמרו שפועל יכול לחזור בו אלא בהשכיר עצמו באמירה, אבל כל שנשתעבד בקנין, לטפויי מילתא אתא שלא יוכל לחזור בו:

**יט. שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן פה**  
ואין להקשות א"כ כל פועל המשכיר עצמו עובר ב"כי לי בני ישראל עבדי" ולא עבדים לעבדים, "לא קשה, דלעולם אינו עובר אלא כשמוכר עצמו כעבד שאינו יוצא אלא בשש... אבל בציר מהכי "שכיר" מקרי "עבד" לא מקרי.

**כ. קידושין כב ע"ב**  
מה נשתנה און מכל אברים שבגוף אמר הקב"ה און ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים הלך זה וקנה און לעצמו ירצע

**כא. רמב"ם הלכות עבדים פרק א:א**  
מוכר עצמו כיצד? זה ישראל שהעני ביותר, נתנה לו תורה רשות למכור את עצמו שנאמר "כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך". ואינו רשאי למכור את עצמו ולהצניע את דמיו או לקנות בהם סחורה או כלים או ליתנם לבעל חוב, אלא אם כן צריך לאכלן בלבד. ואין אדם רשאי למכור את עצמו עד שלא ישאר לו כלום ואפילו כסות לא תשאר לו ואח"כ ימכור את עצמו.

**כב. קצות החושן סימן שלג:ז**  
אמנם בנשבע צריך לקיים שבועתו, דאדם אסור להשכיר עצמו ביותר משלש אינו אלא מדרבנן ובדרבנן לא הוי מושבע ועומד מהר סיני.

**כג. תוספות מסכת גיטין דף מא עמוד א "לישא"**  
וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי, דע"ע שרי בשפחה, ואפ"ל אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד דרבו מוסר לו שפחה כנענית! וי"ל דאמר באיזהו נשך (ב"מ עא. ע"ש) "גר ומשוחרר אין נמכרין בע"ע, משום דבעינן 'ושב אל משפחתו'".

